

Početna Stranica > ... > Vaša Prava > Prava Maloljetnika U Sudskim Postupcima > Czechia

Prava maloljetnika u sudskim postupcima

Sadržaj omogućio

Češka

Češka

1. Pravna i poslovna sposobnost djece

U Zakonu br. 89/2012 (Građanski zakonik) iz privatnog prava navedeno je da je sposobnost djeteta da poduzme određenu pravnu radnju povezana s intelektualnom zrelosti i samostalnosti osoba njegove dobi. Riječ je o oborivoj pretpostavci, što znači da se uvijek može dokazati suprotno. Potpuna pravna i poslovna sposobnost stječe se s 18 godina, ali sud može pod određenim uvjetima dodijeliti pravnu i poslovnu sposobnost djetetu od 16 godina. Ako dijete nema pravnu ni poslovnu sposobnost, mora ga zastupati njegov zakonski zastupnik ili skrbnik. Te osobe mogu dati privolu kojom djetetu omogućuju da samostalno poduzima određene pravne radnje ako to nije izričito zabranjeno zakonom.

Prema češkom Kaznenom zakoniku (Zakon br. 40/2009) djeca mlađa od 15 godina ne mogu snositi kaznenu odgovornost. Djeca starija od 15 godina koja su u trenutku počinjenja kaznenog djela bila mlađa od 18 godina kazneno su odgovorna samo ako su u tom trenutku bila dovoljno intelektualno i moralno zrela da budu svjesna nezakonitosti svojih radnji i da se obuzdaju.

2. Položaj djece u postupcima pred građanskim sudovima

(a) Uloga i pravna i poslovna sposobnost djece u građanskim postupcima

Djeca mogu biti uključena u sudske postupke na različite načine. Obično su sudionici u građanskim postupcima, ali mogu biti i svjedoci. U nastavku ćemo objasniti ulogu djece kao sudionika u građanskim postupcima. Mjerodavno zakonodavstvo su Zakon o parničnom postupku (Zakon br. 99/1963) i Zakon o posebnim sudskim postupcima (Zakon br. 292/2013).

Građanski postupci dijele se na parnične i izvanparnične. Premda djeca mogu biti uključena u obje vrste postupaka, najčešće sudjeluju u izvanparničnim postupcima, npr. postupcima koji se odnose na pravo na skrb. U potonjim se postupcima uglavnom rješavaju sporovi o imenu i prezimenu djeteta, uzdržavanju, pravu na kontakt s djetetom, roditeljskoj odgovornosti i određenim pitanjima prava na skrb. U većini slučajeva postupci se mogu pokrenuti na zahtjev i po službenoj dužnosti suda osim kad je riječ o sporovima o zastupanju djeteta (u tom se slučaju postupak može pokrenuti isključivo na zahtjev zakonskog zastupnika) ili dodjele pravne i poslovne sposobnosti (postupak se pokreće isključivo na zahtjev djeteta ili njegova zakonskog zastupnika).

Kao što je slučaj i u privatnom pravu, pravna i poslovna sposobnost djece u građanskim postupcima povezana je s intelektualnom zrelosti i samostalnosti djece te dobi. Međutim, ako je to potrebno zbog okolnosti predmeta, sud može odlučiti da dijete zastupa njegov zakonski zastupnik ili skrbnik čak i ako bi ono inače moglo samostalno sudjelovati u postupku.

(b) Sudovi i druga tijela koja štite interese djece

O pravnom statusu djece odlučuje se na sudu. Parnični i izvanparnični predmeti vode se na općim sudovima. Međutim, suci koji vode izvanparnične predmete na tim sudovima obično se ne bave parničnim predmetima. Prvostupanjski postupci vode se na okružnim sudovima, dok regionalni sudovi služe kao žalbeni sudovi. U

predmetima koji se odnose na pravo na skrb nije dopušten postupak odlučivanja o žalbi.

U građanskim postupcima povezanim s pravnom skrbi o maloljetnicima glavnu ulogu ima tijelo za socijalnu i pravnu zaštitu djece. Tu nadležnost prvenstveno izvršavaju općinski uredi s proširenom nadležnošću. Tijelo za socijalnu i pravnu zaštitu djece može pokrenuti prethodno navedene postupke i potom u njima preuzeti ulogu skrbnika *ad litem*. To tijelo jamči socijalnu i pravnu zaštitu djeteta i izvan sudskog postupka tako što provodi preventivne ili savjetodavne aktivnosti ili odgojne mjere. Nadležnost i djelokrug tijela za socijalnu i pravnu zaštitu djece uređeni su Zakonom o socijalnoj i pravnoj zaštiti djece (Zakon br. 359/1999).

U spomenutim slučajevima postupak može pokrenuti i javno tužiteljstvo (ili se uključiti u njega). U slučaju pravne skrbi o maloljetnicima to može učiniti u predmetima koji se odnose na izricanje posebne mjere za odgoj djeteta, institucijsku skrb, određivanje datuma rođenja ili suspenziju, ograničavanje ili oduzimanje roditeljske skrbi ili prava na njezino ostvarivanje. Ako javno tužiteljstvo pokrene postupak, djeluje kao i svaki drugi tužitelj. Ako se uključi u postupak, može poduzimati sve korake kao i drugi sudionici u postupku, ali ne može donositi konačne odluke (npr. povlačiti zahtjeve).

(c) Zagovaranje najboljih interesa djeteta

Građanski postupci koji uključuju djecu općenito se temelje na zaštiti interesa djeteta u skladu s Konvencijom o pravima djeteta. Ako je dijete koje je uključeno u postupak sposobno oblikovati vlastito mišljenje, sud mora doznati što misli o predmetu. Pri razmatranju djetetova mišljenja sud uzima u obzir njegovu dob i intelektualnu zrelost.

U okviru građanskih parničnih postupaka postoji niz mogućnosti za poboljšanje položaja djeteta. Jedna od njih je obveza dostave dokumenata djeci starijoj od 15 godina. „Službene odluke“ protiv djece nisu dopuštene, stoga se ne mogu donositi presude o priznavanju, presude zbog ogluhe ili platni nalozi protiv djece.

U izvanparničnim postupcima i postupcima koji se odnose na pravo na skrb naglasak je na ekspeditivnosti postupka. U predmetima u kojima se uređuju odnosi s djecom sud može izreći privremenu mjeru o kojoj mora odlučiti u roku od sedam dana. U slučaju ozbiljne prijetnje ili povrede djetetovih životno važnih interesa sud obično odlučuje o privremenim mjerama u roku od 24 sata. Redovni postupak trebao bi se potom pokrenuti u roku od šest mjeseci od početka prethodnog postupka. Da bi se zaštitili interesi djeteta, tijelo za socijalnu i pravnu zaštitu djece često sudjeluje u postupku kao skrbnik *ad litem*.

3. Položaj djece u kaznenim postupcima

(a) Djeca mlađa od 15 godina kao počinitelji kaznenih djela

U Češkoj djeca mlađa od 15 godina ne mogu snositi odgovornost za kaznena djela. Ako dijete mlađe od 15 godina počini djelo koje se inače smatra kaznenim, pokreće se izvanredni građanski postupak na temelju Zakona o posebnim sudskim postupcima (Zakon br. 292/2013), a ne kazneni postupak na temelju Zakona o kaznenom postupku (Zakon br. 141/1961). Posebna pravila koja se primjenjuju na predmete protiv djece mlađe od 15 godina utvrđena su u Zakonu o maloljetničkom pravosuđu (Zakon br. 2018/2003).

Predmeti protiv djece mlađe od 15 godina vode se pred maloljetničkim sudovima (tj. specijaliziranim sucima redovnih sudova). Ti specijalizirani suci osposobljavaju se kako bi stekli podrobno znanje o pravilima primjenjivima na takve postupke i pristupu prema počiniteljima mlađima od 15 godina. Posebno osposobljavanje o postupanju s mladima moraju proći i državni odvjetnici i policijski službenici.

Postupak se pokreće na zahtjev javnog tužiteljstva ili po službenoj dužnosti suda. Osim djeteta u postupku sudjeluju i tijelo za socijalnu i pravnu zaštitu djece, djetetovi zakonski zastupnici ili skrbnici, osobe kojima je povjerena skrb ili skrbništvo nad djetetom i druge osobe o čijim se pravima i obvezama odlučuje u postupku. Ako je zahtjev za pokretanje postupka podnijelo javno tužiteljstvo (tj. ako postupak nije pokrenuo sud po službenoj dužnosti), u postupku sudjeluje i javno tužiteljstvo. Dijete u postupku mora imati odvjetnika kao skrbnika.

Ako dijete mlađe od 15 godina počini djelo koje bi se inače smatralo kaznenim, maloljetnički sud poduzet će potrebne popravne mjere. Sud može djetetu izreći odgojnu mjeru (npr. da u skladu sa svojim financijskim mogućnostima nadoknadi prouzročenu štetu, da u slobodno vrijeme besplatno obavlja društveno koristan rad), nametnuti odgojno ograničenje (npr. da se ne sastaje s određenim osobama, da ne posjećuje određena mjesta,

da se ne kocka, da ne uzima stvari koje izazivaju ovisnost), uputiti opomenu s upozorenjem, staviti ga u terapijski, psihološki ili drugi odgovarajući odgojni program u odgojnom domu, staviti ga pod nadzor probacijskog službenika ili državnu zaštitu, poslati na liječenje, naložiti nadzor probacijskog službenika, zaštitnu institucijsku skrb ili zaštitne mjere liječenja. Sud ne mora izreći nikakvu mjeru ako smatra da je dijete izvuklo lekciju iz sudskog postupka i da će ga to iskustvo u budućnosti odvratiti od nezakonitih aktivnosti.

Osim ako maloljetnički sud ne odluči drukčije, predmeti protiv djece mlađe od 15 godina vode se na zatvorenim sjednicama. U postupku se posebno štiti privatnost djeteta. Ishod postupka smije se objaviti u javnim medijima nakon što odluka postane konačna (ali bez imenovanja djeteta ili drugih sudionika).

(b) Djeca starija od 15 godina kao počinitelji kaznenih djela

Postupci u predmetima protiv maloljetnika uređeni su i Zakonom o maloljetničkom pravosuđu. Maloljetnik je osoba koja je u trenutku počinjenja kaznenog djela (tj. „prijestupa“ (*provinění*) u slučaju maloljetnika) imala najmanje 15 godina, ali nije još navršila 18 godina. Maloljetnici mogu biti kazneno odgovorni samo ako su u trenutku počinjenja djela bili dovoljno intelektualno i moralno zreli da budu svjesni nezakonitosti svojih radnji i da se mogu obuzdati.

Maloljetnici moraju imati odvjetnika od trenutka kad se protiv njih poduzmu mjere na temelju Zakona o maloljetničkom pravosuđu ili radnje na temelju Zakona o kaznenom postupku (uključujući hitne ili neponovljive radnje), osim ako nije moguće odgoditi provedbu tih mjera i o tome obavijestiti odvjetnika.

Predmeti protiv maloljetnika vode se pred maloljetničkim sudovima (tj. specijaliziranim sucima redovnih sudova). U skladu sa Zakonom o maloljetničkom pravosuđu maloljetnički sud može maloljetnicima izreći mjere, kao što su:

- odgojne mjere (nadzor probacijskog službenika, program uvjetne slobode, odgojne obveze, odgojna ograničenja i opomena s upozorenjem)
- zaštitne mjere (zaštitne mjere liječenja, siguran preventivni pritvor, zapljena predmeta, zapljena dijela imovine i zaštitna institucijska skrb)
- kaznene mjere (rad za opće dobro, novčane mjere, odgođene novčane mjere, oduzimanje imovine, zabrana određenih aktivnosti, zabrana držanja i uzgoja životinja, protjerivanje, kućni pritvor, zabrana odlaska na sportska, kulturna i druga društvena događanja, uvjetna kazna oduzimanja slobode, uvjetna kazna oduzimanja slobode uz nadzor, bezuvjetna kazna oduzimanja slobode).

Pri izricanju mjera, koje moraju biti razmjerne prirodi i težini počinjenog djela, sud mora uzeti u obzir osobnost maloljetnog počinitelja, njegovu dob, intelektualnu i moralnu zrelost, zdravstveno stanje, kao i njegovu osobnu, obiteljsku i socijalnu situaciju.

Postupci protiv maloljetnika moraju se voditi tako da se ne naruši njihova psiha i da se, uzimajući u obzir njihovu dob, ne ugrozi njihov emocionalni i socijalni razvoj. Tijela uključena u postupak na temelju Zakona o maloljetničkom pravosuđu surađuju s nadležnim tijelom za socijalnu i pravnu zaštitu djece i Službom za probaciju i mirenje. Tijela uključena u postupak na temelju Zakona o maloljetničkom pravosuđu uvijek su dužna objasniti maloljetniku njegova prava u skladu s njegovom dobi i na svakom mu koraku pružiti priliku da ih ostvari.

Zakonski zastupnik ili skrbnik maloljetnika ima ga pravo zastupati, pogotovo odabrati odvjetnika, davati prijedloge, podnositi zahtjeve i predlagati popravne mjere u njegovo ime. Uz to ima pravo sudjelovati u postupcima u kojima prema zakonu mogu sudjelovati maloljetnici. Zakonski zastupnik ili skrbnik mogu ostvarivati ta prava u korist maloljetnika čak i protiv njegove volje. Imaju i pravo postavljati pitanja ispitivanim osobama, pregledavati spise (osim zapisnika o glasovanju i osobnih podataka tajnih svjedoka), izrađivati izvratke i bilješke o spisima te o vlastitom trošku izrađivati preslike spisa ili dijelova spisa.

U postupku se posebno štite osobni podaci maloljetnika. Naime, informacije na temelju kojih bi se mogao otkriti identitet maloljetnika ne smiju se objavljivati bez zakonske osnove. Sva uključena tijela (policija, državni odvjetnici, suci, službenici Službe za probaciju i mirenje te socijalni radnici) moraju proći posebno osposobljavanje o postupanju s mladima. Postupci su u načelu zatvoreni za javnost.

(c) Djeca kao oštećene stranke (žrtve kaznenih djela)

U zakonodavstvu postoji razlika između oštećenih stranaka i žrtava kaznenih djela. U Zakonu o kaznenom postupku oštećene stranke definiraju se kao osobe koje su pretrpjele tjelesnu ozljedu, materijalnu ili nematerijalnu štetu kao posljedicu kaznenog djela ili osobe na čiju se štetu počinitelj okoristio počinjenjem kaznenog djela. Oštećene stranke imaju niz prava, uključujući pravo na podnošenje dodatnih dokaza, uvid u spise, prisustvovanje glavnoj raspravi i očitovanje o predmetu prije konačne odluke. Oštećene stranke mogu biti i fizičke i pravne osobe.

U Češkoj se na prava žrtava kaznenih djela od 2013. primjenjuje posebno zakonodavstvo (Zakon o žrtvama kaznenih djela br. 45/2013), u kojemu se uz prava oštećene stranke ističe potreba za posebno pažljivim pristupom žrtvama kriminalnih aktivnosti i dodjeljuje im se niz drugih prava kako bi se ublažile posljedice kaznenih djela na njihov život. U tom se slučaju žrtvama smatraju fizičke osobe koje su/bi pretrpjele tjelesnu ozljedu, materijalnu ili nematerijalnu štetu kao posljedicu kaznenog djela ili osobe na čiju (bi) se štetu počinitelj okoristio počinjenjem kaznenog djela. Posebna prava žrtava obuhvaćaju prije svega posebnu potporu, pravo na informacije, zaštitu od neposredne opasnosti, zaštitu privatnosti, zaštitu od sekundarne štete i financijsku pomoć. Žrtve imaju pravo i na to da za vrijeme provedbe mjera u okviru kaznenog postupka uz njih bude povjerljivi savjetnik. Povjerljivi savjetnici su osobe koje žrtve same odabiru kako bi dobile psihološku potporu.

Prema tom posebnom zakonodavstvu osobe mlađe od 18 godina smatraju se posebno ranjivim žrtvama, zato im se uz status oštećene stranke u kaznenom postupku i prava koja inače imaju žrtve dodjeljuju i brojna druga prava. Jedno od prava posebno ranjivih žrtava je besplatna pomoć. U načelu treba odobriti njihove zahtjeve za sprečavanje kontakta s počiniteljem i provedbu istražnog ispitivanja s osobom istog ili suprotnog spola. Istražna ispitivanja ranjivih žrtava provode osposobljene osobe u prostorijama koje su osmišljene ili prilagođene za tu svrhu. Ako je žrtva dijete, istražno ispitivanje uvijek vodi osoba koja je za to osposobljena, osim ako je riječ o hitnom slučaju i ne može se pronaći osposobljena osoba (informacije o istražnom ispitivanju djece potražiti u nastavku).

(d) Djeca kao svjedoci kaznenih djela

U zakonodavstvu su predviđene iznimke za ispitivanje osoba mlađih od 18 godina koje su bile svjedoci kaznenih djela. Ispitivana djeca moraju biti obaviještena da imaju pravo odbiti svjedočiti, da moraju govoriti istinu i da ništa ne smiju skrivati. Pritom ih se mora upozoriti na posljedice lažnog svjedočenja. Budući da se ne mogu smatrati kazneno odgovornima, djecu mlađu od 15 godina ne obavještava se o posljedicama lažnog svjedočenja. Mora ih se informirati u skladu s njihovom dobi te intelektualnom i moralnom zrelosti. Pri ispitivanju se, naravno, mora uzeti u obzir djetetova dob i intelektualna razina.

Kad se djeca ispituju o okolnostima čije bi prisjećanje moglo narušiti njihov psihološki i moralni razvoj jer su mlada, mora ih se ispitati nadasve pažljivo i postupati s prikupljenim informacijama tako da se izbjegne ponavljanje ispitivanja u daljnjem postupku.

Na ispitivanje se poziva tijelo za socijalnu i pravnu zaštitu djece ili bilo koja druga osoba s iskustvom u radu s mladima koja može pomoći da se ono pažljivo obavi. Na ispitivanje se mogu pozvati i roditelji ako svojom nazočnošću mogu doprinijeti njegovoj pažljivoj provedbi.

Djeca se u pravilu ispituju u posebnim prostorijama za ispitivanje u kojima bi trebalo vladati prijateljsko i ugodno ozračje kako bi se olakšalo uspostavljanje kontakta s djetetom. Ispitivanje vode posebno osposobljeni policijski službenici. Djeci mlađoj od 18 godina pitanja se smiju postavljati samo preko policije kako bi ih se zaštitilo od neprimjerenih pitanja osoba koje nisu prošle posebno osposobljavanje.

Djeca se mogu ponovno ispitati u daljnjim postupcima, ali samo ako je to zbilja nužno. Ako sud tako odluči, dokazi se mogu u sudskom postupku predočiti čitanjem zapisnika ili reprodukcijom videozapisa ili audiozapisa ispitivanja uz pomoć videokonferencijske opreme.

U zakonodavstvu se ujedno naglašava potreba za zaštitom osobnih podataka i privatnosti osoba mlađih od 18 godina. Zakonom o kaznenom postupku propisano je da nitko ne smije ni na koji način objaviti informacije o kaznenom djelu koje omogućuju utvrđivanje identiteta oštećene stranke (žrtve) mlađe od 18 godina. Zabranjeno je i objavljivanje slika, videozapisa, audiozapisa ili drugih informacija o tijeku sudskog postupka ili javne rasprave na temelju kojih bi se mogao utvrditi identitet oštećene stranke (žrtve). Pravomoćne presude ne smiju se

objavljivati u javnim medijima s imenom, prezimenom i adresom boravišta oštećene stranke. Vodeći računa o oštećenju stranke kao osobi te prirodi i obilježjima počinjenog kaznenog djela, predsjednik vijeća može odlučiti nametnuti dodatna ograničenja za objavu pravomoćne osuđujuće presude kako bi se odgovarajuće zaštitili interesi oštećene stranke. Kršenje tih obveza podliježe kaznenom progonu.

4. Posvojenje

Posvojenje se može opisati kao prihvaćanje tuđeg djeteta kao vlastitog, što ga razlikuje od drugih pravnih načela uspostavljanja pravnih odnosa roditelja i djece. Dijete se može posvojiti samo na temelju sudske odluke.

Građanskim zakonikom (Zakon br. 89/2012) utvrđuju se sljedeći uvjeti za posvojenje:

- Posvojenje nije moguće između krvnih srodnika u ravnoj lozi i između braće i sestara (osim u slučaju zamjenskog majčinstva).
- Između posvojitelja i posvojenog djeteta mora postojati odgovarajuća dobna razlika (obično najmanje 16 godina).
- Ako je riječ o mlađoj djeci, potreban je pristanak skrbnika ili djeteta (ako je starije od 12 godina).
- Prema pravilima o posvojenju smiju se posvojiti maloljetnici koji nisu stekli punu pravnu i poslovnu sposobnost.
- Roditelji moraju osobno dati pristanak na sudu. Pristanak za posvojenje može se povući najkasnije tri mjeseca nakon davanja (u određenim slučajevima nije moguće naknadno povlačenje). Pristanak roditelja nije potreban ako nije poznato gdje se nalaze, ako su ispunjeni uvjeti za ograničavanje njihove pravne i poslovne sposobnosti i ako ne pokazuju zanimanje za dijete ili im je sud oduzeo roditeljsko pravo i obveze (uključujući pravo na pristanak na posvojenje djeteta).
- Kad je riječ o roditeljskoj skrbi djeteta prije posvojenja, samo se skrb utvrđena sudskom odlukom smatra bitnom i u tom slučaju sud može dodijeliti pravo na skrb tek nakon što prođu tri mjeseca od dana kad je roditelj pristao na posvojenje. Sud prije posvojenja odlučuje hoće li dijete predati u skrbništvo posvojitelju tek nakon što istraži jesu li dijete i posvojitelj skladni.
- Odluku o posvojenju mora donijeti sud. Osim toga, sud mora provjeriti odgovara li odnos posvojitelja i posvojenika odnosu roditelja i djeteta, odnosno naziru li se barem temelji za takav odnos. Posvojenje djeteta mora biti u skladu s njegovim pravima.

Posvojenje ima sljedeće pravne učinke:

- Postojeći odnosi između djeteta i njegove biološke obitelji nestaju, dok se između posvojenika i posvojitelja i njegovih srodnika uspostavljaju novi odnosi. Posvojitelj se upisuje u matične knjige u skladu sa sudskom odlukom o posvojenju.
- Posvojenik stječe status djeteta jednog ili više posvojitelja. Prava i obveze posvojenika i posvojitelja istovjetna su pravima i obvezama koje proizlaze iz prirodnog odnosa roditelja i djeteta.
- Ako želi promijeniti prezime, posvojenik smije uzeti dvostruko prezime.

■ Posljednji put ažurirano: 27/02/2025

Verziju ove stranice na nacionalnom jeziku održava odgovarajuća država članica. Prijevode je napravila služba Europske komisije. Moguće promjene u originalu koje su unijela nadležna nacionalna tijela možda još nisu vidljive u drugim jezičnim verzijama. Europska komisija ne preuzima nikakvu odgovornost za informacije ili podatke sadržane ili navedene u ovom dokumentu. Pogledajte pravnu obavijest kako biste vidjeli propise o autorskim pravima države članice odgovorne za ovu stranicu.